

**ADMINISTRATIVE LAW AND PROCEDURE.
FINANCE LAW. INFORMATION LAW**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-51>

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ**

Арістова І. В.

*докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету
м. Суми, Україна*

Загальновизнано, що майбутнє світу та й України в цілому ґрунтується на цифрових технологіях, поштовх яким дає, серед іншого, й сучасна цифрова економіка [1]. Однією з рушійних сил розвитку цивілізації є творча інтелектуальна діяльність. Країни з ринковою економікою давно усвідомили значення використання і належної охорони результатів творчої діяльності, об'єднаних у понятті «інтелектуальна власність», для темпів соціального та економічного розвитку [2, с. 384]. Важливість розв'язання цього завдання закріплено в Угоді про асоціацію України з Європейським Союзом [3].

Мета роботи полягає у визначенні особливостей використання правових засобів інформаційного права та права інтелектуальної власності, а також інструментів цифрової економіки для врегулювання суспільних відносин у сфері інтелектуальної власності в Україні. Відповідно до вимог методології наукового дослідження, для досягнення зазначеної мети висувається та перевіряється наступна наукова гіпотеза: необхідною умовою належного забезпечення права інтелектуальної власності в умовах цифрової економіки в Україні постає комплексне використання правових засобів інформаційного права й права інтелектуальної власності, а також інструментів цифрової економіки.

У роботі акцентовано увагу на необхідності розуміння змісту та структури поняття правові засоби (засоби правового регулювання). Це – «правові явища, що призначені для правового упорядкування

суспільних відносин, оптимального вирішення соціальних завдань, досягнення суб'єктами правовідносин приватних та публічних цілей [4, с. 284, 285]. Варто підкреслити, що поняття «засіб» містить у собі як інструментарій (засоби – встановлення), так і технології (засоби – дії). До першої складової належать, наприклад, зобов'язання, дозволи, заборони, заохочення, рекомендації, покарання, пільги, норми права, принципи права та ін. Друга складова правових засобів включає акти реалізації права, акти застосування права і всі процеси юридичної діяльності [4, с. 285]. До речі, наведені види правових засобів було сгруповано за критерієм регулятивної активності. Водночас, за критерієм галузевої приналежності правові засоби поділяються на конституційні, адміністративні, цивільні, інформаційні тощо.

Аналіз літератури, зокрема монографії [5], дозволив встановити, що інструментами цифрової економіки постають блокчейн, токен блокчейну, цифровий актив та смарт-контракт. Блокчейн – це структурована база даних, «ланцюжок блоків», де кожен блок пов'язаний з попереднім та містить в собі набір записів (інформації про події, людей, об'єкти, транзакції, серійні номери, видані кредити та ін.). Основними принципами функціонування, що закладені у технології блокчейн, є абсолютна прозорість, «довірчий» характер системи, відкритість та захищеність даних користувачів, доступність до історії транзакції усіх учасників, розподіленість реєстру [5, с. 14].

Вважаємо за необхідне нагадати, що : 1) токен блокчейну – це одиниця обліку блокчейну [5, с. 47]; 2) цифровий актив – це інформаційний ресурс, похідний від права на цінність і такий, що обертається в розподіленому реєстрі у вигляді унікального ідентифікатора [5, с. 351]; 3) смарт-контракт – це контракт на даних розподіленого реєстру блокчейн, де використовується принцип «якщо..., то», тобто, умова прямо визначена у контракті [6, с. 102]; 4) комплексні властивості токenu блокчейну зводяться до виконання однієї важливої функції – допуску до інформаційного ресурсу, який, у свою чергу, надає доступ до певного комплексу прав на цінність, під якими прийнято розуміти майно, майнові та немайнові права, цінні папери, послуги, роботи, цифрові активи тощо [5, с. 73]. Тобто, виникає реальна можливість охорони різноманітних прав людини за допомогою технології блокчейн та її інструментів. Будемо вважати таку охорону технологічною.

Як показали дослідження [5, с. 293], то надзвичайно ефективно блокчейн може бути застосований у сфері прав інтелектуальної власності, що і було перевірено під час нашого дослідження. Водночас, проведені дослідження дозволили дійти висновку, що, використовуючи

смарт-контракти, також можна спростити діяльність у багатьох сферах життя, в тому числі у юриспруденції, а саме, під час охорони права інтелектуальної власності [6, с. 101–110]. Наприклад, з'ясовано, що, з огляду на властивості цифрового активу у розподіленому реєстрі, реєстрація об'єктів права інтелектуальної власності в блокчейні у вигляді інформаційних ресурсів («оцифровування») дає можливість власникам авторських прав уникнути плагіату, «піратського» розповсюдження, надає контролінг за легальністю розповсюдження результатів творчої та наукової діяльності (музичних творів, статей, наукових досліджень тощо) через обертання цифрових активів, у які закладено ці об'єкти прав інтелектуальної власності [5, с. 294]. І це, на наш погляд, є наступним напрямом перспективного впровадження технології блокчейн, задля технологічної охорони права інтелектуальної власності. Водночас, встановлено, що і під час впровадження ідеї смарт-контрактів на базі розподіленого реєстру, і під час вирішення проблеми ліквідації анонімності користувачів блокчейну виникає потреба у комплексному використанні інструментів цифрової економіки та правових засобів інформаційного права та права інтелектуальної власності.

Вважаємо за необхідне зазначити, що ґрунтовно питання правової охорони права інтелектуальної власності (далі – ІВ) розкрито у [7, с. 255-288], з відповідними посиланнями на науковців та наведенням власних обґрунтованих висновків. Ґрунтуючись на розумінні інтелектуальної власності як сукупності виключних прав особистого і майнового характеру, а права інтелектуальної власності – у об'єктивному та суб'єктивному значенні, встановлено та проаналізовано нормативно-правові акти (національні та міжнародні), що постають фундаментом правової охорони об'єктів права ІВ. Акцентування уваги на охороні об'єктів права ІВ авторським чи патентним правом дозволило встановити, що відмінність цих об'єктів зумовлюється особливостями їх правової охорони, які було зазначено у роботі [7, с. 255-288]. Дійшли висновку, що правова охорона об'єктів ІВ: а) здійснюється за допомогою надання їх створювачу виключних прав; б) побудована на принципі поєднання інтересів створювача інтелектуального продукту та інтересів суспільства. Акцентовано увагу на значенні інформації у правовій охороні ІВ.

Йдеться, наприклад, про розкриття особливостей правової охорони інтересів учасників суспільних відносин в ІТ-компаніях, інтелектуальними продуктами яких є передусім комп'ютерні програми та бази даних. Визначено підходи щодо правової охорони прав особистого та майнового характеру для фізичної та юридичної особи. З'ясовано підстави для охорони об'єктів творчої діяльності ІТ-компаній

авторським чи патентним правом. Наведено характеристику патентів українських ІТ-компаній, які охороняють, наприклад, ідею цифрового активу [8].

Переконалися, що для правового регулювання відносин щодо цифрових продуктів, які постають об'єктами права інтелектуальної власності ІТ-компаній, виникає потреба звернутися до зобов'язального законодавства, а саме: для розпорядження майновими правами на ІВ виникає потреба у заключенні відповідних договорів. Встановлено особливості першої у світі угоди між українськими компаніями з купівлі-продажу токєну блокчейну Bitcoin як нематеріального активу [9]. Усвідомлено, що досягненню цієї мети сприятиме дослідження комплексних правовідносин (цивільно-інформаційних), тобто, правових засобів як права інтелектуальної власності, так і інформаційного права.

Поетапна перевірка висунутої наукової гіпотези дозволила дійти висновку щодо її справедливості. Водночас, задля досягнення поставленої мети пропонуємо формування відповідного механізму – системного утворення, невід'ємними складовими якого є: правова охорона (правові засоби права інтелектуальної власності й інформаційного права); технологічна охорона (інструменти цифрової економіки). Між зазначеними складовими – зв'язки взаємосприяння. Тобто, існує потреба у комплексному використанні правових та технологічних інструментів охорони права інтелектуальної власності, що вимагає свого подальшого опрацювання. На нашу думку, необхідні подальші ґрунтовні дослідження правового регулювання складних суспільних відносин, що виникають під час охорони права ІВ в умовах цифрової економіки та європейської інтеграції України, за участі фахівців з різних галузей права.

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р. URL: <http://dx.ua/Y2tVk> (дата звернення: 15.10.2020)
2. Яновицька Г.Б., Кучер В.О. Цивільне право України: підручник: в 2 т. Т. 1. За ред. Г.Б. Яновицької. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 444 с.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована із заявою Законом № 1678-VII від 16.09.2014 р. URL: <http://dx.ua/6tAht> (дата звернення: 15.10.2020)

4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків: Еспада, 2009. 752 с.

5. Кудь О.О., Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Цифрові активи та їх економіко-правове регулювання : монографія. Харків : Право, 2019. 384 с.

6. Харитонов С.О., Харитонova О.І. ІТ– право: теорія та практика: навч. посіб. 2-ге вид., доп. Одеса : Фенікс, 2019. 472 с.

7. Арістова І.В., Карпик Ю.А. Вплив цифрової економіки та європейської інтеграції на правотворчість у сфері інтелектуальної власності в умовах розбудови інформаційного суспільства та інформаційного законодавства в Україні. Modern researches: progress of the legislation of Ukraine and experience of the European Union : Collective monograph. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2020. P. 1. 592 p.

8. Спосіб здійснення транзакції з передачі цифрової цінності (цифрового активу) та система передачі цифрових цінностей для його здійснення. Патент на винахід. Офіційний сайт компанії Simcord. URL: https://www.simcord.com/ua/legal-information-patents_ (дата звернення: 15.10.2020)

9. Система Bitbon. Офіційний сайт компанії Simcord. URL: https://www.simcord.com/ua/bitbon-system_ (дата звернення: 15.10.2020)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-52>

МЕДІАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ

Бліхар М. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права, психології
та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Сьогодні недостатній рівень застосування медіації як способу вирішення правових конфліктів, у тому числі адміністративних суперечок, можна пояснити невисокою поінформованістю громадян про переваги цього способу вирішення правових конфліктів та його переваги над традиційним судовим способом вирішення правових суперечок,